

UZASADNIENIE

1. Potrzeba i cel związania Rzeczypospolitej Polskiej umową międzynarodową

Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza został utworzony na podstawie Aneksu VI do Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza z dnia 10 grudnia 1982 r. stanowiącego Statut Międzynarodowego Trybunału Prawa Morza. Artykuł 10 powyższego Aneksu określa jedynie w sposób ogólny, że przy wykonywaniu funkcji Trybunału Członkowie Trybunału korzystają z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych.

W związku z powyższym, w dniu 23 maja 1997 r., podczas VII Spotkania Państw-Stron Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza, przyjęto Umowę o przywilejach i immunitetach Międzynarodowego Trybunału Prawa Morza (MTPM).

Prawidłowe funkcjonowanie i wypełnianie zadań przez Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza jest możliwy tylko wtedy, gdy zostanie zapewnione, że jego przywileje i immunitety będą przestrzegane w skali globalnej, przez jak największą liczbę państw. Ma to szczególne znaczenie w kontekście głównej misji Trybunału – to jest rozstrzygania spraw i wniosków, które zostały mu przedłożone zgodnie z Konwencją o prawie morza.

W celu zapewnienia Trybunałowi możliwości skutecznego działania jest konieczne przyznanie mu właściwego w tym celu zakresu przywilejów i immunitetów.

2. Różnice w dotychczasowym i projektowanym stanie prawnym

Umowa o przywilejach i immunitetach MTPM zawiera 35 artykułów, w których określone zostały przywileje i immunitety Trybunału oraz przywileje i immunitety osób, których funkcje są związane z jego działalnością.

Artykuły 2-12 Umowy określają status prawny Trybunału jako instytucji oraz zakres przedmiotowy przysługujących mu immunitetów. Umowa wyposaża Trybunał w osobowość prawną oraz zdolność do czynności

prawnych (art. 2), a także szeroki zestaw przywilejów o charakterze majątkowym (art. 9, 10, 11, 12) oraz w zakresie łączności i prowadzenia oficjalnej korespondencji (art. 11). Ponadto Umowa w art. 6 gwarantuje nietykalność archiwów i dokumentów Trybunału.

W celu umożliwienia sprawnego funkcjonowania Trybunału, Umowa przewiduje przyznanie szeregu przywilejów i immunitetów określonym kategoriom osób, których działalność jest nieodzowna do wykonywania zadań Trybunału. Przywileje i immunitety przyznawane są Członkom Trybunału (art. 13), Sekretarzowi oraz innym urzędnikom Trybunału (art. 14), ekspertom powołanym zgodnie z art. 289 Konwencji (art. 15), agentom, doradcom i adwokatom Trybunału (art. 16) oraz w ograniczonym zakresie świadkom, ekspertom i osobom pełniącym misje z polecenia Trybunału (art. 17). Zakres przyznanych przywilejów i immunitetów różni się w zależności od kategorii ich adresatów. Wśród przyznawanych przywilejów i immunitetów należy wymienić: nietykalność pomieszczeń Trybunału, immunitet od postępowania prawnego, nietykalność archiwów oraz wszelkich dokumentów należących lub przechowywanych przez Trybunał, prawo do używania kodów i szyfrów, zwolnienia z ograniczeń imigracyjnych, wymagań co do rejestracji cudzoziemców, zwolnienia z podatków, opłat celnych oraz ograniczeń importowych i eksportowych, zwrot ceł i podatków, zwolnienia podatkowe wynagrodzeń, honorariów i świadczeń wypłacanych Członkom i urzędnikom Trybunału. Pełniący obowiązki służbowe Członkowie Trybunału korzystają z przywilejów i immunitetów nadawanych szefom misji dyplomatycznych zgodnie z Konwencją Wiedeńską. Natomiast urzędnikom Trybunału, powołanym ekspertom zgodnie z art. 289 Konwencji oraz agentom, doradcom i adwokatom przyznaje się przywileje, immunitety i ułatwienia dyplomatyczne konieczne do niezależnego pełnienia ich funkcji. Także świadkowie, eksperci i osoby pełniące misje z polecenia Trybunału korzystają w okresie pełnienia misji z przywilejów, immunitetów i udogodnień, o których mowa w art. 15 litery od (a) do (f).

W Umowie zawarto generalną klauzulę, że przywileje, immunitety, udogodnienia i prerogatywy, o których mowa w art. 13-17, przyznaje się nie

dla osobistej korzyści osób, lecz po to, aby zapewnić niezależność pełnienia ich funkcji w związku z pracą Trybunału. Umowa nakłada obowiązek na osoby korzystające z przywilejów i immunitetów przestrzegania ustaw i aktów normatywnych niższego rzędu Państwa-Strony, na którego terytorium mogą przybywać w związku ze sprawami Trybunału i przez którego terytorium mogą się przemieszczać. Osoby te nie mogą również ingerować w sprawy wewnętrzne tego państwa.

Artykuł 20 przewiduje prawo i obowiązek kompetentnych władz do uchylenia immunitetu, w przypadku gdy, ich zdaniem, immunitet utrudniłby postępowania wymiaru sprawiedliwości i może być uchylony bez szkody dla wymiaru sprawiedliwości.

Umowa przewiduje ułatwienia w zakresie podróży określonych osób. Państwa-Strony zobowiązane są do uznawania jako ważne dokumenty podróży laissez-passer ONZ wydawane Członkom i urzędnikom Trybunału lub ekspertom powołanym zgodnie z art. 289 Konwencji oraz do szybkiego i nieodpłatnego rozpatrywania wniosków wizowych wyżej wymienionych osób oraz osób określonych w art. 16 i 17 Umowy.

Artykuł 22 gwarantuje swobodę poruszania się Członków Trybunału oraz osób wymienionych w art. 13-17 do siedziby Trybunału lub miejsca, gdzie Trybunał odbywa posiedzenia lub w inny sposób pełni swoje funkcje. Trybunał bowiem może odbywać posiedzenia i wykonywać swoje funkcje wszędzie tam, gdzie uzna to za pożądane.

Pozostałe postanowienia Umowy odnoszą się do kwestii zachowania bezpieczeństwa i porządku publicznego (art. 23), współpracy z władzami Państw-Stron celem ułatwienia egzekucji ich ustaw i zapobieżenia nadużyciom związanym z przywilejami, immunitetami, udogodnieniami i prerogatywami, o których mowa w niniejszej Umowie (art. 24), postanowień specjalnych (art. 25), rozstrzygania sporów (art. 26).

W odniesieniu do postanowień końcowych Umowa przewiduje, że będzie ona otwarta do podpisu przez wszystkie państwa w siedzibie Organizacji Narodów Zjednoczonych przez 24 miesiące, licząc od dnia 1 lipca 1997 r. (art. 27). Umowa podlega ratyfikacji (art. 28) i wchodzi w życie 30 dni od

daty złożenia dziesiątego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia. W odniesieniu do każdego z państw, które ratyfikuje Umowę lub przystąpi do niej po złożeniu dziesiątego dokumentu ratyfikacyjnego lub akcesyjnego, Umowa wchodzi w życie trzydziestego dnia, licząc od złożenia przez nie dokumentu ratyfikacyjnego lub akcesyjnego (art. 30).

3. Wyjaśnienie wyboru trybu związania RP umową międzynarodową

W związku z niepodpisaniem Umowy przez Rzeczpospolitą Polską w terminie określonym w jej art. 27, związanie się nią jest możliwe przez przystąpienie, zgodnie z jej art. 29. Na gruncie przepisów ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz. U. Nr 39, poz. 443 oraz z 2002 r. Nr 216, poz. 1824), do przystąpienia stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące ratyfikacji lub zatwierdzenia (art. 17 ustawy).

Postanowienia Umowy o przywilejach i immunitetach Międzynarodowego Trybunału Prawa Morza zawierają normy, które dotyczą wolności, praw i obowiązków obywatelskich określonych w Konstytucji oraz spraw uregulowanych w ustawie (art. 89 ust. 1 pkt 2 i 5 Konstytucji). Przywileje i immunitety określone w Umowie dotyczą m.in. spraw z zakresu prawa karnego, prawa finansowego, prawa o cudzoziemcach, prawa celnego.

W związku z powyższym związanie Umową powinno nastąpić w trybie art. 89 ust. 1 Konstytucji, w drodze ratyfikacji, za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie. Konsekwencją zastosowania przedmiotowego trybu będzie możliwość bezpośredniego stosowania Umowy po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (art. 91 ust. 1 Konstytucji) oraz pierwszeństwo Umowy przed ustawą, jeżeli ustawy nie da pogodzić się z Umową (art. 91 ust. 2 Konstytucji).

Związanie się Umową nie będzie miało wpływu na sytuację gospodarczą, społeczną i finansową państwa. Przystąpienie do przedmiotowej Umowy nie będzie wymagało wprowadzenia zmian do polskiego prawa i nie spowoduje skutków finansowych dla budżetu państwa. Umowa dotyczyć może obywateli polskich, o ile uczestniczyć oni będą w postępowaniu przed Trybunałem lub pełnić funkcje urzędowe w tej instytucji.

11/03si